

Kvalitativní výzkum – charakteristika a hlavní přístupy

**Metodologie
sociálních výzkumů**

Vymezení kvalitativního výzkumu

- „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (Creswell, 1998, 12).

Vymezení kvalitativního výzkumu

- Strauss a Corbinová (1999) rozumí termínem kvalitativní výzkum jakýkoliv výzkum v němž se výsledků nedosahuje pomocí statistických postupů nebo jiných způsobů kvantifikace. Jeho podstatu tvoří **nematematický analytický postup**.
- Kvantitativní a kvalitativní přístup stojí v určitém protikladu z hlediska způsobu poznávání, nikoli však z hlediska konečného cíle, kterým je poznání samo.

Idiografický a nomotetický přístup

- V kontextu srovnávání kvalitativního a kvantitativního výzkumu je třeba zmínit rozlišení idiografického a nomotetického přístupu.
- **Idiografický přístup** charakterizuje vědy, které se zabývají jednotlivými událostmi (z řeckého idios= zvláštní, vlastní a grafein = psát) a ty se snaží popsat, porozumět jim, případně vysvětlit je.
- **Nomotetický přístup** pak v protikladu k tomu charakterizujeme jako způsob hledání a formulace obecných zákonitostí či pravidel (z řeckého nomos = zákon).

Výzkum x průzkum

- Výzkum – obecnější způsob zkoumání s vyšším stupněm abstrakce a s vědeckými cíli – širší souvislosti
- Průzkum – vyřešení aktuálního úkolu a bezprostřední aplikace získaných poznatků

Co je to kvantitativní výzkum

- Kvantitativní výzkum přináší numerická data pomocí měření proměnných
- Cílem je testování hypotéz. K tomu využívá formulování hypotéz, konceptuální a operacionální definice, stanovení indikátorů

Charakteristiky kvantitativních a kvalitativních metod

KVANTITATIVNÍ	KVALITATIVNÍ
Tvrdé	Měkké
Fixní	Flexibilní
Objektivní	Subjektivní
Nezávislé od hodnot	Politické
Abstraktní	Zakotvené
Testování hypotéz	Spekulativní

Rozdíly z hlediska redukce informací

Kvantitativní výzkum	Kvalitativní výzkum
Omezený rozsah informace o mnoha jedincích.	Mnoho informace o velmi malém počtu jedinců.
Silná redukce počtu pozorovaných proměnných a silná redukce počtu sledovaných vztahů mezi těmito proměnnými.	Silná redukce počtu sledovaných jedinců.
Generalizace na populaci je většinou snadná a validita této generalizace je měřitelná.	Generalizace na populaci je problematická a někdy i nemožná.

Rozdíly z hlediska transformace informace

Kvantitativní výzkum

silná standardizace →

**Vysoká reliabilita
(přesnost,
spolehlivost)**

redukce informací →

**ohrožuje validitu
(platnost)**

Kvalitativní výzkum

slabá standardizace →

Nízká reliabilita

volná forma otázek a
odpovědí →

**zvyšuje validitu
(platnost)**

Rozdíly z hlediska logiky

Logika **kvantitativního** výzkumu je **deduktivní**:
problém → hypotézy →
výběr proměnných →
sebraná data →
testování hypotéz →
soubor přijatých nebo
zamítnutých hypotéz

Kvalitativní výzkum
používá **induktivní**
přístup: pozorování →
sběr dat → pravidelnosti
→ předběžné závěry →
nově formulované
hypotézy nebo nová
teorie

Porovnání z hlediska organizace

- V kvantitativním výzkumu na sebe jednotlivé fáze navazují. Postup je tedy **lineární**.
- V kvalitativním výzkumu se jednotlivé fáze mohou vzájemně prolínat, výzkumník se může vracet zpět. Výzkum má tak **cirkulární** charakter.

Komplementarita

- Kvantitativní a kvalitativní přístup stojí v určitém protikladu z hlediska způsobu poznávání, nikoli však z hlediska konečného cíle, kterým je poznání samo.
- Tyto dva typy výzkumu můžeme nahlížet jako vzájemně komplementární.
- Výstup z jednoho typu výzkumu může být převzat druhým a znalost se tak může kumulovat a prohlubovat v nekonečném kruhu.
- Ale i každá z těchto metodologií může být sama o sobě soběstačným poznávacím systémem.
- Kvalitativně se často postupuje například v předvýzkumu kvantitativně zaměřených studií.
- Volba metodiky by měla být závislá zejména na předmětu výzkumu.

Metodologické principy kvalitativního výzkumu

- Hledání a utváření hypotéz – nikoliv testování
- Induktivní postupy
- Velké množství informací o malém počtu jedinců
- Neredukuje počet proměnných ani vztahů mezi nimi
- Upřednostňuje validitu před reliabilitou
- Odmítá standardizaci
- Netrvá na generalizaci

Co je charakteristické pro kvalitativní výzkum?

- V centru výzkumné pozornosti je člověk, lidé (mohou to být i lokality, v nich lidé žijí a pracují).
- Problém, který si vytyčujeme není nikdy zcela ohraničený --- stále jej při výzkumu vyjasňujeme.
- Jev (fenomén), který je předmětem našeho výzkumného zájmu zkoumáme v jeho přirozeném kontextu.

Co je charakteristické pro kvalitativní výzkum

- Výzkum začínat s menším počtem případů.
- Otevřenost k novým, neobvyklým, atypickým situacím a možnostem.
- Důsledný popis našeho výzkumného postupu (co, proč a jak jsem dělal) – terénní deník.

Co je charakteristické pro kvalitativní výzkum?

- Interaktivní a vývojový aspekt výzkumu (významný pro popis postupu výzkumu i interpretaci dat).
- Výzkum jako proces interakce výzkumníka a předmětu výzkumu (jeho účastníků).
- V průběhu výzkumu se vyvíjejí výzkumník, účastníci i výzkumná situace.

Co nás v kvalitativním výzkumu zajímá? Co se zkoumá?

- „proměnné“ vztahující se k jedinci (subjektu): jeho individuální zkušenosti, názory, pojetí... (např. učení), prožitky...
- „proměnné“ vztahující se ke skupině subjektů: její kultura (subkultura), způsoby interakce a komunikace, sdílená zkušenost, vzorce jednání ...

Kdo je účastníkem kvalitativního výzkumu?

- **Jedinec (subjekt)**
- **Skupina – malá nebo velká**
- **Výzkumník**
  - *Jak vidí (popisují) realitu?*
  - *Jak ji prožívají?*
  - *Co dělají, jakým způsobem je organizována jejich interakce?*

Výzkumný soubor

- Uplatňujeme **cílový** (záměrný, s ohledem na charakter výzkumného problému) **výběr** – *nikoliv náhodný výběr.*
- ***Vyhledávají se jednotlivci, skupiny a prostředí, u nichž s největší pravděpodobností nastanou zkoumané procesy.***
- (Denzin, Lincolnová, 1994).

Kontrola kvality výzkumu

- Zajištění kvality pomocí čtyř kritérií:
  - Kritérium důvěryhodnosti
  - Kritérium přenositelnosti
  - Kritérium hodnověrnosti (triangulace – použití kombinace různých metod)
  - Kritérium potvrditelnosti

Problém, jeho zužování a konkretizace

- **Výchozí problém:** *Jak se mladí lidé dívají na starší generaci?*
- **Zúžení, konkretizace (převedení na zkoumatelnější a zajímavější problém):**
  - *Ovlivňuje tento pohled spoluzití se starým rodičem? Jak?*
  - *Jaký vliv má na mladé lidi reprezentace starších lidí v médiích?*

Základní typy kvalitativního výzkumu

PŘÍPADOVÁ STUDIE

- Příklad = osoba, skupina, rodina, instituce..., ale i životní příběh (historie).
- Komplexnost případu.
- Zdroje dat:
  - Autobiografie, deníky, životopisy, korespondence.
  - Dokumentace případu – lékařská, vyšetřovací spis...

PŘÍPADOVÁ STUDIE

- Zdroje dat:
  - Historie organizace – dokumenty o jejím vzniku, výroční zprávy, zápisy z porad...
  - Rozhovory
  - Ohniskové skupiny
  - Opakované pozorování

ETNOGRAFICKÝ VÝZKUM

- Zkoumání fenoménu nebo lidí v prostředí, ve kterém žijí, pracují.
- Přístupnost terénu pro výzkumníka.
- Vhodné zařazení výzkumníka do terénu.
- Připravenost výzkumníka, jeho obeznámenost s terénem.
- Etický přístup.

ZAKOTVENÁ TEORIE

- Integrace kvalitativních dat získaných různými metodami a jejich analýza směřující k teorii.
- Využíváme různých úrovní kódování a postupně přecházíme z deskriptivní roviny do roviny hledání a nalézání toho, co je skryto za „prostým popisem“ jevu, situace.

FENOMENOLOGICKÝ VÝZKUM

- Cílem je porozumět, jak jedinci vnímají, prožívají a interpretují určitou zkušenost.
- Ve fenomenologickém rozhovoru jedinec popisuje svou zkušenost s určitým jevem s časovým odstupem (smrt blízkého člověka, rozvod, ztráta zaměstnání).

KVALITATIVNÍ EXPERIMENT

- Zásah do procesu, předmětu v přirozeném prostředí --- sledování vlivu zásahu --- záznam --- analýza záznamu.
- *Příklady:*
  - Výzkum projevů agrese – figurant např. v obchodním domě vytváří provokace...
  - Simulování extrémní situace – nehody, krize...